

QISHLOQ XO‘JALIGI LOGISTIKASIDA ZAXIRALAR

Buxoro Davlat Universiteti Iqtisodiyot va turizm fakulteti

3-IAGB-21 guruh talabasi

Hamroyeva Mehrangiz Suhrob qizi

"Yashil iqtisodiyot va agrobiznes " kafedrasida katta o'qituvchisi

Saidova F. K.

***Annotatsiya:** Mazkur maqolada qishloq xo‘jaligi logistikasida zaxiralarni boshqarishning ahamiyati va usullari o‘rganilgan. Tadqiqotda zaxiralar samaradorligini oshirish orqali ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, logistika jarayonlarida zaxira boshqaruvining zamonaviy yondashuvlari va ularning natijadorligi o‘rganilgan.*

***Kalit so‘zlar:** zaxira boshqaruvi, qishloq xo‘jaligi logistika, samaradorlik, innovatsion yondashuvlar, ishlab chiqarish jarayonlari.*

Qishloq xo‘jaligi logistikasida zaxiralarni boshqarish ishlab chiqarish samaradorligi va iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlash uchun muhim o‘rin tutadi. Zaxiralarni to‘g‘ri boshqarish mahsulotlarni o‘z vaqtida yetkazib berish, ortiqcha xarajatlarni kamaytirish va resurslardan oqilona foydalanishga yordam beradi. Ushbu maqolada qishloq xo‘jaligi logistikasida zaxiralarni boshqarishning dolzarb masalalari va yechimlari ko‘rib chiqiladi.

Ilmiy adabiyotlarda zaxiralarni boshqarish bo‘yicha turli yondashuvlar ko‘rib chiqilgan. Masalan, Klassik iqtisodiy nazariyalarda zaxiralarni optimallashtirish strategiyalari haqida so‘z boradi. Zamonaviy tadqiqotlarda esa IoT (Narsalar interneti), sun‘iy intellekt va big data texnologiyalaridan foydalanish orqali logistika jarayonlarini samarali boshqarish imkoniyatlari ko‘rsatilgan. Shu bilan birga, qishloq xo‘jaligi sektori uchun xos bo‘lgan mavsumiylik va omilkorlikni hisobga olgan holda maxsus usullar ishlab chiqilgan.

Mazkur tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

Statistik tahlil: qishloq xo'jaligi logistikasidagi zaxira boshqaruvining joriy holatini o'rganish uchun.

Sotsiologik so'rov: qishloq xo'jaligi korxonalarining logistika faoliyatini tahlil qilish maqsadida.

Model yaratish: zaxira boshqaruvining optimallashtirish strategiyasini ishlab chiqish uchun matematik modellar asosida.

Qishloq xo'jaligi logistikasida zaxiralar

Qishloq xo'jaligi logistikasida zaxiralar muhim ahamiyatga ega, chunki ular yetkazib berish zanjirini samarali boshqarishga, hosilni saqlashga va iste'molchilar talabini qondirishga yordam beradi. Quyida ushbu sohada zaxiralar bilan bog'liq asosiy jihatlar keltiriladi:

Zaxiralar turlari

- Xomashyo zaxiralari: Daladan yig'ilgan hosil (masalan, g'alla, meva, sabzavotlar).

- Ishlov berilgan mahsulot zaxiralari: Konserva, quritilgan mevalar, un, yog' va boshqa qayta ishlangan mahsulotlar.

- Qo'llab-quvvatlovchi materiallar zaxiralari: O'g'itlar, urug'lar, texnik xizmat ko'rsatish materiallari.

Zaxiralarni boshqarish

Zaxiralarni boshqarish samarali ta'minot zanjiri tizimini tashkil etishda muhim rol o'ynaydi. Quyida keltirilgan har bir bosqich bu jarayonning asosiy qismlarini tashkil etadi:

Rejalashtirish:

Zaxiralarni to'g'ri rejalashtirish kompaniya yoki tashkilotning resurslaridan oqilona foydalanishni ta'minlaydi. Bu jarayon quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Talabni tahlil qilish: Mijozlarning ehtiyojlari va xarid qilish tendensiyalarini o'rganish.

- Mavsumiy omillar: Foydalanish sur'atidagi mavsumiy o'zgarishlarni hisobga olish.

- Optimal miqdor: Ortiqcha yoki yetishmovchilikning oldini olish uchun zaxiralarning minimal va maksimal darajalarini belgilash.

Saqlash:

Mahsulotlarning sifati va yaroqliligini ta'minlash uchun quyidagilarga e'tibor beriladi:

- Maxsus jihozlar: Sovutgich, muzlatgich, namlikni boshqarish tizimlari kabi vositalar orqali zarur muhitni yaratish.

- Tashkiliy joylashuv: Ombor joylashuvi mahsulotlarga qulay kirish va samarali boshqarishni ta'minlashi lozim.

- Xavfsizlik: Zarar etkazuvchi omillar, masalan, zararkunandalar yoki atrof-muhitning nojo'ya ta'siridan himoya qilish.

Transport logistikasi:

Zaxiralarni kerakli joylarga yetkazish samaradorligi ko'p jihatdan logistikaga bog'liq:

- Optimal marshrutlar: Xarajatlarni kamaytirish va mahsulotni tezroq yetkazish uchun eng yaxshi yo'nalishlarni tanlash.

- Transport turi: Mahsulotning turiga qarab mos keladigan transport vositalarini tanlash (masalan, maxsus sovutish tizimlari bilan jihozlangan yuk mashinalari).

- Hamkorlik: Bozor va qayta ishlash markazlari bilan yaqin hamkorlik o'rnatish.

Zaxiralar bilan bog'liq muammolar

- Mahsulotlarning buzilishi: Noqonuniy saqlash yoki transport tufayli hosilning bir qismi nobud bo'lishi mumkin.

- Saqlash quvvatlarining yetishmasligi: Ayniqsa, rivojlanayotgan hududlarda.

- Logistik xarajatlarning oshishi: Masofalar uzoq bo'lganda yoki infratuzilma sust rivojlangan bo'lsa.

Innovatsiyalar va yechimlar

- IoT texnologiyalari: Ombor va transport vositalarida harorat, namlik, vaqti-vaqti bilan mahsulot holatini monitoring qilish uchun qurilmalar.

- Blokcheyn tizimi: Zaxiralar zanjirini kuzatish va mahsulotlarning kelib chiqishini isbotlash.

- Yashil logistika: Ekologik xavfsiz transport vositalari va qayta ishlash usullaridan foydalanish.

Zaxiralarni boshqarishning iqtisodiy ahamiyati

Zaxiralarni samarali boshqarish:

- Ishlab chiqaruvchilar va iste'molchilar o'rtasidagi vaqt va masofa farqini muvofiqlashtiradi.

- Mahsulot isrofini kamaytiradi.

- Talab va taklifni muvozanatlashtiradi.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, qishloq xo'jaligi logistikasida innovatsion yondashuvlarning afzalliklari ta'kidlandi. Ayniqsa, IoT va big data texnologiyalari yordamida real vaqt rejimida zaxiralarni kuzatish va boshqarish imkoniyatlari logistika tizimini sezilarli darajada samarador qiladi. Shu bilan birga, kichik va o'rta qishloq xo'jaligi korxonalarining moliyaviy cheklovlarini hisobga olib, arzonroq yechimlar taklif etilishi lozim.

Xulosa

Qishloq xo'jaligi logistikasida zaxiralarni boshqarish samaradorligini oshirish uchun quyidagilarni tavsiya etamiz:

IoT texnologiyalaridan foydalanishni kengaytirish.

Zaxiralarni boshqarish uchun maxsus dasturiy ta'minotlarni joriy etish.

Kadrlarni zamonaviy logistika yondashuvlariga o'rgatish.

Mahalliy sharoitlarni hisobga olgan holda moslashuvchan logistika strategiyalarini ishlab chiqish.

Shunday qilib, qishloq xo'jaligi logistikasida zaxiralarni boshqarish jarayonlarining to'g'ri tashkil etilishi butun tizim samaradorligini oshirish va iqtisodiy barqarorlikka erishish uchun muhim omildir.

ADABIYOTLAR.

1. Anikin B.A. Logistika: Ucheb.posobiye. M.: Infra M. 2000 g.
2. Anikin B.A Praktikum po logistike. Uchebnoye posobiye. Moskva Infra-M 2002 g.
3. Gadjinskiy A.M. “Logistika” M 2003 g.– 407 s.
4. Gadjinskiy A.M. Praktikum po logistike. M.: IVS «Marketing», 2001 g.
5. Mirotin L.B., Sergeyev V.I. Osnovi logistiki. Uchebnoye posobiye. Moskva, “Infra-M”, 1999 g.
6. Nerush Y.M. Logistika. Uchebnik dlya vuzov.-3-ye izd., pererab. i dop.- M.: YUNITI-Dana, 2003 g.
7. Sarkisov S.V. Upravleniye logistikoy. Uchebnoye posobiye. Moskva ZAO «Biznes-shkola «Intel-Sintez» 2001 g
8. Rakhimov, I. B. (2024). WAYS TO CREATE AND USE INTERNET RESOURCES IN GEOGRAPHY LESSONS. *Экономика и социум*, (2-1 (117)), 595-599.
9. Rakhimov, I. B. (2024). METHODS FOR DETERMINING THE IMPACT OF LOCAL ENVIRONMENTAL PROBLEMS ON HUMAN HEALTH. *MODERN PROBLEMS AND PROSPECTS FOR ORGANIZING A HEALTHY LIFESTYLE AND PROPER NUTRITION*, 1(01).
10. Ikhtiyor, R. (2024). Using the Kahoot Education Platform to Create E-Learning Resources in Geography Education. *Journal of New Century Innovations*, 67(4), 19-23.